

Herczegh Judit: Kulturális üzenetek és közösségek a mémeken keresztül

Bevezetés

Megújuló társadalmunk megértésében az elektronikus, információs és kommunikációs eszközök kitüntetett szerepet játszanak. A legjobb módja a társadalmi élet változásainak követésének és megértésének az internet sokrétű használatának feltérképezése.

Az internet és az okos eszközök megkérdőjelezhetetlenül az egyéni szocializáció részévé váltak. Az IKT elemek képesek elősegíteni a társadalmi kohéziót. Az általuk létrehozott tér alkalmazkodik a hagyományos társadalmi struktúrákhoz, ám újfajta mintázatokat is képes kialakítani.

Az információs társadalom keretrendszere a közösségi médiafelületek segítségével megalkotja azokat a kulturális tartalmakat az online térben is, amelyek a fizikai világban társadalmi csoportokat képesek szegmentálni vagy integrálni.

Az IKT-eszközök a közösségi média platformjai révén könnyen építhetnek ki társadalmi kapcsolatokat. A terjedés és popularitás virális természetű, az eszköznek köszönhetően a virtuális terjesztés a fizikai valósághoz képest többszörös gyorsaságú és sokkal szélesebb közösségi bázisú, mint azt valaha is gondoltuk volna. A hírek, információk, események, kulturális vagy közösségi tartalmak helyszíntől, nyelvtől függetlenül azonnali terjedést érnek el, a közösségi platformok a követők, lájkolók és megosztások segítségével globális és azonnali tartalomszolgáltatók.

A mém keletkezése

Dawkins óta foglalkozik a társadalomtudomány a memetika kérdéseivel. A genetikusan örökíthető kulturális elemeink összessége utat mutat a társadalomba illeszkedéshez és a speciális kulturális közegeink azonosításához vagy váltásához. Ugyanakkor Dawkins (1976) elméletére és elnevezésére tapadva a mémkultúra kialakulása az információs társadalom mainstream és

underground szegmenseiben egyaránt produktív és látványos testet ölt. Maga Dawkins is mémmé vált, ami az információ legmagasabb fokú társadalmi integrációját mutatja (Dawkins 1976; Fehér 2001).

„Az interneten folklórszerűen terjedő, gyakran önkéntelen forrásból származó, egy közösség számára közös háttérjelentéssel bíró, ikonikus képes-szöveges-hangos tartalom módosításon átesett, de közös tulajdonságokkal bíró variánsai (Csordás-Göbel 2016).”

Témafeldolgozása bármilyen területhez kapcsolható: társadalmi, gazdasági, politikai, közéleti, oktatási. Népszerűségének alapja akár egy kifordított dadaista filozófia: az eredeti, széles közönség által ismert értelmezést új jelentéstartalommal tölti fel és a keletkezett groteszk üzenethez kapcsolódnak különböző társadalmi csoportok. A közösségi média kínálja gyors terjesztési lehetőség és ismertség kialakulása az egyéni felhasználókból is tartalomgyártókat hoz létre. A tartalom és képi forma irnyultságában ugyanakkor a felhasználó dönt, hogy tematikus, jól körülírható csoport számára szolgáltató vagy széles társadalmi és kulturális értelmezési keretet ad az elkészült mémnek (Zittrain 2014, Horváth – Mitev 2016).

1. ábra: Mém a mémről
(forrás: <https://diq.hu/mem>)

A mém, mint üzenet egyaránt képviseli a globális kulturális egységtudatot és ugyanakkor csoportokat szegmentál mind az alkotók, mind az értelmezők körében. Az egyén oldaláról a mém énvédő funkciókat lát el, identitás erősítő és a valahova tartozás, kulturális közösség élményét erősíti. A kultúra oldaláról a társadalmi beágyazottság, integráció alapja, kreatív felhasználás és az alkotások több rétegű értelmezésének, népszerűsítésének lehetséges eleme.

A mémek létrejötte közösségépítő szempontból sem elhanyagolható, hiszen az egyéni felhasználó a közösségi oldalakon keresztül aktív tartalomgyártóvá válik. Ez a fajta termékeny jelenlét a közösségek és közösségi értékek fennmaradását is szolgálja a mémek által közvetített kulturális

tartalmakon keresztül.

A mémek hierarchikus rendszere

A mémek, mint az online vizuális kultúra egységének bemutatására Wiggins - Bowers (2014) hierarchikus rendszere alkalmazható (Wiggins - Bowers 2014).

Első lépésben a sikeres mémtartalmak kiindulásának pillanatában teljesül a mémmé válás alapfeltétele: maga a tartalom eredeti formájában is figyelemfelkeltő, így terjeszthető (Wiggins - Bowers 2014).

A következő lépcsőfok az előmém, amikor a gyors terjedés mellett a tartalom aktiválja a felhasználókat, így létrejön az imitáció, vagyis a kreatív újraértelmezés jelensége. A kialakulóban levő mém tartalma aktuális. Harmadik és egyben utolsó lépésként a valódi mémstátusz létrejöttét a kritikus tömeg elérése jelenti. A tartalom ebben a szakaszban univerzális, szerves részévé válik egy nagyobb közeg kultúrájának, ugyanakkor többnyire elveszti eredeti kontextusát és jelentését, a mém terjedése öncélúvá válik (Wiggins - Bowers 2014).

2. ábra: A mémek az aktualitás és közösen birtokolt tudás forrásai

(forrás: <https://www.facebook.com/EnglishIF>)

Az internetes mémek eredeti forrástartalmat használnak fel csatornaként a saját üzenet közvetítésére. Az internetes mémek az internetes kultúra friss információit dolgozzák fel, aktuális eseményekre adnak válaszreakciót (Veszelszki 2013).

„Az interakciók tömegessége és a tartalmak népszerűsége hozzájárul ahhoz, hogy az internetes kultúra egy új, spontaneitásra és csontig hatoló őszinteségre épülő normaképzési aktuson essen át. Ezáltal a felhasználók által létrehozott tartalmakhoz való tömeges hozzáférés új tartalomfogyasztási és kommunikációs mintázatokhoz is vezet. Az internetes mémek elterjedésének egyik fő követelménye a közösen birtokolt tudás (a célcsoportok számára

jelentéssel bíró jelek, képek), amely lehetővé teszi a közösségi kreativitás beindulását, a képzettársításokat, egy-egy ötlet új kontextusokban való megjelenítését. Az internetes mémek sikerét biztosítja, hogy létrehozásuk, megosztásuk és fogyasztásuk is könnyű (Horváth – Mitev 2016)”.

Minél közismertebb az alapforma és az átalakított tartalom, annál intenzívebb a terjedés. Ugyanakkor vannak olyan fényképek, amelyek mém alapként épültek be a köztudatba (Zittrain 2014).

A mémek fejlődése és terjedése itt is két irányt mutat, vagy globális tartalomgyártási és kulturális értelmezési keretet hoznak létre, vagy pedig szegmentáltan egy adott területre, jelenségre, társadalmi rétegre vagy csoportra fókuszálnak.

Mémek és oktatás

A felsőoktatáshoz kapcsolódó hallgatói mémoldal létrehozásának kezdeményezése nem egyedülálló, a világ vezető nagy egyetemei köré ugyanúgy csoportosulnak mémoldal kezdeményezések (a teljesség igénye nélkül: Yale Memes for Special Snowflake Teens, Harvard Memes for Elitist 1% Tweens, Oxford Chemistry Memes for Monosubstituted Benzenes, MIT Memes for Genetically Modified Beans).

3. ábra. példa a Tanár Úr Mémem oldalra
(forrás: <https://www.facebook.com/tanarurmemem/photos/a.778834958992357/1098709183671598/>)

Amikor a diák azt állítja, hogy a kutya megette a házi feladatát.

A hazai oktatási tartalmú mémoldalak, mint a Tanár úr mémem vagy az S.Oszkár Egyetemista egy speciális tartalmi és közösségképző elem felől közelítik meg a mémképzést: a Tanár úr mémem (28.000 követő a facebookon) oktatási és ezen belül is elsősorban irodalmi, valamint közoktatási és pedagógiai tartalmú mémeket gyárt, míg S.Oszkár (123.000 követő facebookon, 39.400 követő az

instagramon) a felsőoktatási és a hallgatói létet bemutató tartalmakat szolgáltat.

Ezekhez az oldalakhoz képest is szűkebb követői bázisú Debreceni Egyetemi Memes (13.299 követő facebookon, 11.200 követő az instagramon) oldal kifejezetten a Debreceni Egyetemhez kapcsolódóan gyárt tartalmat.

4. ábra: példa a Debreceni Egyetem Memes oldalra
(forrás: <https://www.facebook.com/DEmemes17/photos/>)

Ahogyan a nemzetközi felsőoktatási kultúrából átszivárgott az egyetemi ajándéktárgyak és ruházat popularitása, amellyel intézményi elköteleződést lehet kifejezni az aktuális trendeknek megfelelően, úgy helyet kapott az online térben is a hazai felsőoktatási intézményekhez kapcsolódó hallgatói oldalak létrejötte.

Ismét a teljesség igénye nélküli példák hazai egyetemi mém oldalakra: ELTE TTK memes, Elte BTK memes, Elte ÁJK memes, [Trollolaw PTE ÁJK memes](#), [POTE meme reloaded](#). A felsorolt oldalak érdekessége, hogy nem pusztán egy felsőoktatási intézményhez kapcsolódnak, de kari szinten is lekülönülnek tartalmilag egymástól, ami nem meglepő. hiszen a hallgatói lét is kari szintű megosztottságot mutat a fizikai valóságban is.

Az oktatáshoz, kultúrához kapcsolódó tartalmak intézményfüggően vagy intézményhez kötötten az adott közösségek működését támogatják, hiszen egységtudatot, kulturális értékeket közvetítenek mikro és makro szinten.

Összegzés

A mém, mint üzenet egyaránt képviseli a globális kulturális egységtudatot és ugyanakkor csoportokat szegmentál mind az alkotók, mind az értelmezők körében. Az oktatási tartalmú mémoldalak közösséget teremtenek a képzési szintek szereplői között, azonos jelentéstartalmuk, szimbolikájuk összekapcsolja az oktatás gondolatvilágát, strukturálja azt és képes egy online közösségen keresztül az azonosság és összetartozás erejét hordozni. Nézetünk szerint a mém egyaránt eleme lehet egy globális kulturális üzenettartam megteremtésének, mely közös társadalmi értékeket azonosít és teremt, ugyanakkor képes csoportokra bontani a társadalom tagjait ezen kulturális elemek értelmezése és adaptálása során egy azonos képi és szövegvilág bemutatásával.

Felhasznált irodalom:

- Csordás Tamás—Göbel Nóra (2016): Márkák a mémekben: A Lego és a Barbie márkák megítélése az internetes mémek tükrében. <https://www.apertura.hu/2016/osz/csordas-gobel-markak-memekben-a-lego-es-a-barbie-markak-megitelese-az-internetes-memek-tukreben/>
- Debreceni Egyetem Memes oldal—szerkesztők engedélyével <https://www.facebook.com/DEmemes17>
- Dawkins, Richard (1976): The selfish gene. Oxford: Oxford University Press
- Fehér Katalin (2001): Virtuális mémek, a virtualitás, mint mém. http://acta.bibl.u-szeged.hu/247/1/szemiotikai_014_099-107.pdf
- Mitev Ariel—Horváth Dóra (2016): Internetes mémek a fogyasztók képtárában. Egy kiállítás mémei. In Jel-Kép 2016/2. http://real.mtak.hu/125350/1/JelKep_2016_2_Mitev_Ariel_Horvath_Dora.pdf
- Veszelszki Ádám (2013): Promiscuity of Images. Memes from an English-Hungarian contrastive perspective. In: Benedek, A. – Nyíri, K. (Eds.): How To Do Things With Pictures: Skill, Practice, Performance. Frankfurt: Peter Lang, p. 115-127.
- Wiggins, B.E. – Bowers, G.B. (2016): A mémek mint műfaj: a strukturációelmélet alkalmazása a mémelemzésben. Apertúra, 12(1). URL: <http://uj.apertura.hu/2016/osz/wiggins-bowers-a-memek-mint-mufaj-a-strukturacioelmelet-alkalmazasa-a-memelemzesben/>
- Zittrain, J. L. (2014). Reflections on Internet Culture. Journal of Visual Culture, 13 (3) 388- 394.